

Remissvar till promemoria "Vattenmiljö och vattenkraft" Diarienummer: M2017/01639/R

Det första man bör fråga sig, när har människan, mänskligheten, rätten att allvarlig negativt påverka eller rent förstöra enorma ekosystem? Med vilka argument stödjer sig beslutsfattare, offentliga makthavare, i att höja sig över naturen, över ekosystemen, i ett perspektiv av kroniska ingrepp och skadeverkningar i en allvarligt hotad biosfär? Oavsett svar, är frågorna inte retoriska, utan högst väsentliga. Människan är inte Gud, men handlar och framställer sig ofta till jordens skapare och danare. Ofta i rikets eller nationens namn. När ska människan tala i naturens namn, i ord och handling börja tjäna moder jord?

De akvatiska ekosystemen har påverkats allvarligt genom vattenkraftreglering, allt sedan kungsådreinstituten (med strömvattenkraft) förbyttes mot magasineringsideologin, vilken är motorn för en ständigt pågående miljöförstöring och förintelseprocess av undervattens- och strandliv. Men även påverkade närsaltsnivåer förstärker effekterna av övergödning, syrebrist och bottendöd, påvisbara ända till Kattegatt. Kristallklart vatten är inget tecken på renhet eller miljöhänsynstagande, utan på en fördold exploatering och konstant ihållande miljöförstöring. Eftersom vattenkraftreglering ofta går genom hela vattensystem (t.ex. älvar) samt att omfattningen är monumental (blott en liten andel är skyddade och helt orörda), blir påverkan inte bara lokal eller regional, utan har en globalt negativ skadeverkan.

Den höggradiga vattenkraftexploateringen har tjänat nationalstaten väl under ett sekel, då borde tiden för återbäring och bättring stå för dörren, istället kräver vindkraften (ånyo ofta i glesbygd eller känsliga eller värdefulla naturområden) ytterligare hårdare exploatering. Har naturen en egen rätt, har naturfolk, urfolk, samerna, någon egen rätt? Enligt konstitutionen, har samerna rätt till sitt eget land. Europaunikt. De stulna lappskatteländen, det koloniserade Lappland, ska nu åter bära det urbana, det storstadsbehovssugande, under armarna, rädda nationen och miljöpolitiken och visa ett leende mot unionen och globala klimatförhandlingar. Den koloniala praktiken fördjupas. Människans våldsmonopol, mot naturen, har ingen gräns och ingen ände.

Den riktning, regering och riksdag, nu väljer, kan riskera att låsa utvecklingsvägar och strypa ekologisk återhämtning och mångfald. Om den politiska hävarmen "nationella behov" fortsättningsvis ska vägas mot miljönormer och krav, i det enskilda provade fallet. Egentligen är det helt horribelt, att inte motsatsen gäller, att den aggregerade mängden vattenkraftproduktion (och tillhörande regleringsvillkor) som godkänns, ska nationalstaten helt enkelt rätta sig efter, och tillgodose energi- och reglerkraft på fler sätt, finna lösningar för.

Det ökade behovet av reglering och reglerkraft, ökar och intensifierar s.k. korttidsreglering av vattenkraftsystemen. Infrastrukturen till andra länder, har förstärkt effekterna, genom att Sverige, i termer av nationellt energisystem, kan sälja inte bara överskott utan även reglerkraft. Ointresset – eller rentav oviljan – att grundforska, implementera, ny reglerkraftteknologi, parallellt med att överge en tanken om ny generation kärnkraft, eliminerande urandrift och högaktivt avfall, ger med automatik en ökat tryck både på ökad reglerkraft och ökad korttidsreglering. Förstärkt av en omfattande vindkraftutbyggnad, vars verkningar redan slagit på korttidsregleringen, men som inte analyserat i några som helst avseenden (sett till miljöskadeverkningar och de facto djurplågeri, beaktat fiskarters beteende vid flödesändringar), men även om verkliga vattenregleringsföretagens anpassningar ligger inom ramarna för rådande vattendomar. Vattendomar, vilka före miljöbalkens tillkomst, generellt sett har haft stort svängrum, både i volymändringar och korttidsreglering. Vattendomar, vilka alla systematiskt omgående måste omprövas, eller sökas helt nya tillstånd, sett till Miljöbalken (MB), Vattendirektivet, miljökvalitetsnormer och målsättningar – givna av Havs- och vattenmyndigheten. Vattenverksamheter utan tillstånd, måste söka nytt tillstånd, genom prövning. Mindre kraftverk, bör i görligaste mån, och flertalet fall, rivas ut för gott. Här krävs goda förliknings- och utlösningsvillkor, för att kraftverksägare inte ska lida onödig ekonomisk skada.

Att invänta verksamhetsutövers initiativ, är förkastligt. Alla vattenverksamhetsutövers tillstånd måste omprövas. Den nationella planen, måste ha en sådan inriktning och målsättning. Även om fokus bör riktas på de vattenregleringsföretag (VRF) som bryter mot föreskrifter i vattendomar (ex.vis Ångermanälvens VRF som misshushållat med s.k. flottningsvatten och frångått årstidsreglering, givet enligt dom, i nedre Vojmån, flagranta miljöbrott vars följd borde vara kraftiga skadestånd och en avveckling av Vojmsjöns reglering).

Länsstyrelserna har för begränsade resurser och kompetenser för tillsynsarbetet, därtill borde skarp

lagstiftningar och påföljder ge mindre tandlösa konsekvenser än i dag. Kravet på t.ex. biotoppassager (fiskvandringssvågar) behöver inte omprövas, i alla vattensystem (oavsett kreativ kategori, ex.vis ”kraftigt modifierade vatten”), utan bara läggas som ett lagfäst tilläggskrav, oavsett om domen är före MB eller tjugotalets Vattenlag. En omprövning borde främst ta fokus på behovet av miljöförbättrande åtgärder och varje vattendrags miljö kvalitetsnormer/mål, avvägningen mot ”nationell effektiv tillgång på vattenkraftel” är otidsenlig och konserverar energislut som långsiktigt bör fasas ut. En avreglering av vattenkraften (till 90%) till år 2100 borde vara en självklarhet, men finns inte ens i tankevärlden. Urkraftsfällan (att iakttaga tankeförbud trots lagändring) och vindkraftsmytologin (tron på vindkraft som flexibel energikälla, då den svårligen kan produktionplaneras/magasinerar, den är volatil, respektive har en urusel tillgänglighet på drygt 6% [se även <http://www.kuriren.nu/nyheter/ekologisk-ohallbar-miljoforstoring-8116450.aspx>] som gör att den främst bidrar till ökat reglerbehov – ökad korttidsreglering av vattendrag – och dumpad elexport, men inte att förglömma kraftigt negativ lokal och regional miljöverkan, både på människor och ekosystem, ofta i renbetesområden [ref. SLU:s rapport ”Renar och vindkraft II”, berör bl.a. Storrotlidens negativa verkningar], bidrar bägge till ett föreställt ökat behov av reglerkraft och -förmåga, då energieffektivisering och ny teknologi (för baskraft och reglerkraft), ställs åt sidan. [Note bene, SLU-rapporten stoppades för publicering i ”Vindval”, en smärre skandal, men understryker snarare hur diskursmässiga och diskriminerande svenska myndigheter kan verka].

Orden från en Vattenfalldirektör, vid kraftverket Stalons invigning 1960, om att en dag vattenkraften ska kunna upphöra, när andra energikällor skapats, synes här avlägsna. Avvecklar eller minskas kärnkraften (som inte tycks ersättas med varken säkrare effektivare reaktorer, eller tydligt ges inriktningen: att ersätta urankärnkraft) kommer rekylen åter slå mot befintlig vattenkraft, då bristen på framtidsvisioner, kvarstår i ”stå kvar över sommaren”. Det saknas både politiskt mod och fantasi, och grundläggande kunskaper i forsknings- och utvecklingsansatser, vilka ska verka århundraden framåt. För en levnadsbar biosfär.

Vad händer efter 2040 då kärnkraftparentesen förespeglas vara nådd? Då Lappland, lokalbefolkning, nybyggare, samer och samiska ättlingar, borde vara befriade helt från vindkraften och i väsentlig utsträckning från vattenkraft. Vindeln som då är ett eget väsen, en entitet, med egna rättigheter. Lappland, som är kärnområdet i renkötselområdet (men som sträcker sig till kusterna och söder om Jämtland), borde bli ett federalt område. All gruv- och energiproduktion häri förstatligas, för att kunna avvecklas på ett effektivt sätt, om lokala och regionala behov så kräver. Vattenkraften, i långsiktigt avvecklingshänseende – tidshorisont ett sekel, är tillika, på ett nationellt plan, essentiellt att förstatliga. Privata eller kommunala bolag, måste successivt lösas in. Vattenkraft som basenergi källa, är enkel att ersätta. Vattenkraft, som reglerkraft, kräver mer. Och har mer utmaningar, som kräver särskilda utvecklings- och forskningsansatser. Men så många andra länder löser problematiken och behoven på sina unika sätt, så varför fortsätta göra sig mer beroende av vattenkraft och bygga in inlåsnings effekter genom ytterligare utbyggt vindkraft?

Här står vi då, vid ett vägsval, där *försämringsförbudet* (enl. Vattendirektivet) inte ens borde diskuteras, det borde avfärdas helt, men ändå sätts fokus en reell sista utväg, i det så speciellt inbäddade, kraftigt modifierade vatten, och tillåtlighet att försämrare ytterligare (för de är ju ändå förstörda). För nu det till syvende och sist, regeringen, som i promemorian ”, föreslås kunna ställa sig över lagen, Vattendirektivet, genom att kunna göra undantag, som inte Vattendirektivet tillåter. Detta kryphål borde naturligtvis laglighetsbedömas, av lagrådet och EU-kommissionen, men varför ska regeringen kunna kringgå lagstiftningen, i detta eller andra fall?

Det är dags att regeringen, enbart leder arbetet med att styra landet, inte agera överdomstol, eller energidiktator, bortom Mark- och Miljödömsstolen, i enskilda vattenverksamhetsmål. Förslaget, s10, **5 kap, 3 a §, ”Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från förbudet i 3 § andra stycket”**, bör definitivt strykas från förslagslistan. Annars blir förslaget, 5 kap 3§, liksom många andra goda miljöförbättrande lagförslag i promemorian, lika ihåliga som meningslösa. Då tusen vackra ord, om miljö kvalitetsnormer, kan blåsas bort av ett enda svart regeringsstreck.

Med vänliga hälsningar!

Tommy Streling
Slingan 8A
923 94 Dikanäs
tommy_streling@msn.com